Els set pecats capitals de les esquerres

Xavier Díez

A l'escena inicial del serial nord-americà The Newsroom, Will McAvoid, un escèptic presentador de notícies assisteix resignat a un diàleg de sords, en un acte acadèmic universitari, entre un tertulià neocon i una congressista demòcrata. En un moment en què el moderador pressiona McAvoid per tal que es defineixi políticament, el personatge de ficció enceta un antològic monòleg en què tracta de destruir les certeses que branden els seus antagonistes. A l'hora de desqualificar la tertuliana suposadament d'esquerres deixa anar una frase tallant:

–'You know why people don't like liberals? Because they lose. If liberals are so fucking smart, how come they lose so goddamn always?'

En una traducció amateur, el protagonista vindria a dir que, **«Sap perquè a la gent no li agraden els polítics d'esquerra? Perquè perden**. Si els esquerranosos són tan refotudament llestos, com és que sempre acaben perdent tan miserablement».

Sovint els serials televisius acaben fent el paper didàctic i literari que al segle XIX exercia la novel·la. La promiscuïtat entre ficció i realitat sempre ofereix matisos interessants sobre la societat en la qual s'inspiren. I la inspiració dels guionistes d'HBO o Netflix permet estalviar-nos uns quants metres de tractats de politologia o psicologia col·lectiva. McAvoid denuncia una veritat incòmoda, especialment dolorosa per a qui compartim un seguit de valors tradicionalment ubicats en l'espai ideològic de l'esquerra. **Les esquerres perden, fins i tot (o sobretot) quan guanyen. Ha passat en els darrers anys (també aquí) i pot continuar passant**. Ara bé,… l'important no és tant denunciar aquest constatable fet a partir de l'experiència dissortadament acumulada, com tractar d'explicar el perquè.

Entenc que aquesta reflexió no serà molt popular, especialment en un moment en què semblen dibuixar-se un conjunt d'alternatives que amenacen (o anuncien) canvis importants en les formes i els continguts polítics. Precisament per això, i **des de la meva mirada escèptica d'historiador**, tractaré de respondre provocativament des d'un llenguatge religiós (codi, malgrat que ignorat per bona part de la cultura política alternativa, continua funcionant en l'inconscient col·lectiu).

La doctrina religiosa resulta eficaç per llençar missatges i bastir una arquitectura mental col·lectiva. Tracta d'establir límits relativament clars per suscitar seguretat, i una guia de conducta que, com totes, serveix per contenir o animar les transgressions. Poca broma: un detall que sovint escapa a historiadors i analistes polítics és que les idees que permeteren bastir l'estat del benestar provenen d'un antic laborisme de preguerra vinculat a sectes protestants, de la mateixa manera que el pensament social cristià catòlic fou capaç d'establir un relat moral que transformà la manera de pensar de la gent, pas previ i indestriable a canviar radicalment la realitat. Per això, a l'hora d'abordar les causes profundes de la taxativa afirmació del fictici McAvoid, ho expressaré mitjançant **l'efectiu recurs dels pecats capitals**, aquells que des del punt de vista de la teologia cristiana són causa de desorientació moral d'individus i grups, i ens empenyen a cometre errors innecessaris.

L'estètica (i els seus excessos)

La desorientació de l'esquerra, molt especialment a partir de l'esgotament del model de la socialdemocràcia i de la fallida moral del "socialisme real" va comportar allò que, ja a principis de segle XX, i com a crítica a les derives confuses de l'anarquisme, **l'historiador Max Nettlau** ja va titllar de "dispersió de tendències". Si entenem que els valors de les esquerres es fonamenten en la

trilogia republicana de **“llibertat, igualtat i fraternitat”**, en els darrers anys alguns aspectes menors o secundaris han pres el protagonisme, fins al punt d’incórrer en el vici de la frivolitat. Alguns exemples; la defensa de l’ecologia, dels immigrants, de l’homosexualitat, de la diversitat cultural,… han allunyat a bona part del suport potencial de les majories.

Un moment! Abans de suscitar irritació per la darrera afirmació, demano que no se’m malinterpreti! L’obligació de l’esquerra és prioritzar i aprofundir en els valors fonamentals. Així, el respecte per la llibertat sexual ha de ser conseqüència, no causa, de la lluita per la llibertat personal; el respecte per la immigració, és conseqüència, no causa, de la lluita per la igualtat de classe (per evitar una segmentació social perillosa); el combat ecològic ha de ser conseqüència, no causa, del valor de la fraternitat entre generacions, car hem de deixar un planeta presentable per als qui encara no nascuts.

Tot i això, en una evolució social on cada vegada hi ha menys llibertats personals, major desigualtat i un individualisme desbocat i consumista, **els excessos estètics de l’esquerra** porten a molts a creure que el moviment gai és indiferent a l’explotació laboral creixent, que la complicitat amb la immigració comporta greuges comparatius amb els autòctons (especialment quan els acabats d’arribar competeixen per uns recursos minvants en un mercat laboral degradat), i que sovint sembla que els moviments d’esquerres expressen més simpatia per les tortugues marines que pels treballadors precaris. No parlem de realitats, sinó de percepcions. I en un moment en què la sociabilitat col·lectiva és en retrocés i l’egocentrisme consumista i les visites dominicals als nous temples del consum dels centres comercials és una pràctica habitual, moltes víctimes de les desigualtats, acostumades a patir en silenci, consideren les esquerres més preocupades per les minories que pels problemes reals i quotidians. Una consideració històrica a tenir en compte: **a França, els nínxols electorals del Partit Comunista han estat conquerits pel Front Nacional**. Contràriament al que molts creuen, les classes populars no tenen idees progressistes, sinó interessos tangibles. I quan aquests no són abordats pels seus teòrics defensors, acaben en mans de qui fa servir menys circumloquis i, com a mínim, esmenta els problemes reals (malgrat que tampoc no aporti solucions).

La supèrbia

(altrament dita, **la «superioritat moral» i la seva derivada, el sectarisme**)

Encara que ateisme i agnosticisme s’hagin apropiat de la cultura política esquerrana, ningú no és immune a la dimensió religiosa del pensament occidental. El suport al més feble i el més desvalgut que teòricament ha caracteritzat les esquerres, sovint incorre en un cert sentiment de superioritat moral, de la dimensió caritativa de la solidaritat i/o assistència a qui teòricament ho sol·licita. Alguns fenòmens nous, com la creixent universalització educativa, ha imposat, a més, una separació cultural creixent entre els representants i els teòrics representats. Hi ha pocs treballadors manuals entre els polítics d’esquerres, encara menys aturats i precaris. Els universitaris som majoria entre els moviments socials, sindicats, representants, partits i qualsevol activisme de l’univers esquerranós. I passa com en les antigues relacions fonamentades en la caritat: **una dialèctica asimètrica entre els subjectes actius (l’esquerra que proposa, adoctrina, instrueix, proveeix,…) i els objectes passius (que reben, són adoctrinats, són instruïts, són proveïts)**. Aquesta és una relació perversa perquè s’estableix una desigualtat entre qui dóna i qui rep: una dependència que afecta a tots desigualment, que la perpetua. I quan fa generacions que les relacions entre uns i altres no convergeixen, es propicia una incomoditat mútua.

Un dels danys col·laterals entre l’esquerra que atorga, dóna, ofereix, inspira, instrueix, alliçona és que sorgeix una mentalitat (in)conscient de superioritat social, més o menys com quan l’església

catòlica havia de protegir els pobres, i per tant, es veien en la "responsabilitat moral" d'orientar-los. La incapacitat d'anivellar per dalt suscita una doble creença. La dels de dalt, que comencen a creure's imprescindibles i moralment superiors, i la dels de baix, que busquen aprofitar-se materialment mentre fan veure (o ni tan sols això) que acaten les seves regles del joc. Aquesta estranya relació es va cimentant en un menyspreu mutu. I per dalt, a més, apareix un sentiment de puresa que comporta certa competició amb grups afins a la recerca de major puresa ideològica o de bones intencions, fins al punt que es maximitzen les diferències en una competència sectària. Les esquerres es creuen bones, i millor que les esquerres rivals. La caricatura és un creixent sectarisme on es maximitzen les diferències anecdòtiques per marcar territori i assegurar una clientela cada vegada més minvada, una competència prou estúpida que fins i tot confon (o provoca la riota) del presumpte públic al qual s'adrecen.

La incomoditat respecte les classes populars

Molt vinculat al pecat anterior, separats per creixents abismes culturals, econòmics, filosòfics, de valors i estils de vida, els representants de les esquerres tendeixen a establir grups tancats i homogenis, **una mena de guetos cultes i conscienciats que no sempre comprenen ni accepten l'extraordinària complexitat i els valors de classe d'aquells a qui diuen representar**. O pitjor encara, que existeix una contradicció flagrant entre els valors de les esquerres i unes classes populars que sovint preserven valors absolutament reaccionaris. A tall d'exemple, la gran novel·la revelació de l'any passat a França fou el llibre d'Édouard Louis 'Adéu a Eddy Bellegueule', una dura història autobiogràfica en què l'autor relata la brutal intolerància de la classe obrera francesa contra la condició homosexual del protagonista. Actituds que es repeteixen arreu d'Europa, on **els codis homofòbics, el prestigi de la violència o la força física, la incorrecció política, la discriminació, l'hostilitat vers la diferència dominen la quotidianitat de pobles i barris**.

De fet, la peculiar sociabilitat, per posar un exemple, dels grups de britànics o alemanys de classe baixa que es dediquen a beure i cardar desenfrenadament a Salou o Lloret, tot transgredint els valors de classe mitjana, o els experiments antropològics que representen les diverses edicions de **Gran Hermano** (amb Carlos Navarro, àlies El Yoyas, com a emblema) resulten una contradicció flagrant respecte els teòrics valors més aviat sofisticats que defensen les esquerres. Un dels fets que cal destacar és que sovint aquests grups són seduïts amb certa facilitat per les pràctiques, creences i actituds de grups reaccionaris com pot ser el FN francès, l'UKIP britànic, la PxC nostrada, o en el cas del nostre quillo mediàtic Yoyas, l'exhibicionisme populista que acull l'òrbita política de Ciutadans. Tot plegat grups que, sense escrúpols morals, incita a l'exhibicionisme de la part fosca d'un individu que es pot trobar còmode a qui el deixa expressar-se lliurament.

Aquestes paradoxes i contradiccions poques vegades són administrades amb intel·ligència per part de les esquerres. Valors estètics (i poc elaborats) com el respecte a la multiculturalitat, han propiciat, per exemple a França, una certa incapacitat per frenar allò que Fadela Amara i el seu moviment Ni putes ni soumises: els califats de suburbi entre **uns joves masclistes, homòfobs i superficialment islamitzats de les banlieues**. A casa nostra, la preocupació per evitar discriminació respecte a la població immigrada ha degenerat en la defensa de l'islam i la seva apropiació dels espais públics (amb reivindicació del vel que tapa el cap de les dones o el suport a la construcció de mesquites), cosa que contradiu obscenament el principi laïcista que, teòricament caracteritzada el republicanisme il·lustrat de l'esquerra (i que li fa fer un ridícul espantós). L'abandó real, la inconcreció política i un llenguatge o una orientació farcida d'inconsistència ètica de **les esquerres estan deixant el terreny lliure al reaccionarisme popular**. I sovint les esquerres, que tanta superioritat moral expressen, es veuen incapaces de criticar amb contundència algunes d'aquestes actituds tan contraris als seus valors cohesionadors.

Absència d'un relat coherent

Ho lamentava **l'historiador britànic Tony Judt** al seu testament intel·lectual 'El món no se'n surt': ja no tenim moviments polítics. Malgrat que milers de nosaltres puguem anar a una manifestació o míting en ocasions ens uneix un sol interès comú. Qualsevol esforç per convertir aquests interessos en fites col·lectives sol xocar amb l'individualisme fragmentat de les nostres preocupacions. Objectius molt lloables –la lluita contra el canvi climàtic, l'oposició a la guerra, la defensa de la sanitat pública o penalitzar els banquers– només semblen lligats a l'expressió d'aquella emoció. **Hem esdevingut consumidors no tan sols en la nostra vida econòmica, sinó també en la política**: en triar entre una àmplia gamma d'objectius rivals, ens resulta difícil imaginar formes o raons per combinar-los en un conjunt coherent. En altres termes, a diferència del neoliberalisme, que ha establert una cosmovisió, egoista, encara que coherent, ens fixem en les fulles mentre renunciem al rave. Això vol dir, cal establir un model global d'organització social, que entenc que des de les esquerres haurien d'anar encaminat vers la trilogia republicana, i mol especialment, en la igualtat. La democràcia ha d'entrar a espais que li eren vedats, molt especialment en l'empresa i l'economia.

La igualtat només és possible mitjançant la conjugació en tots els temps i formes del verb incoactiu "repartir". Un model que impliqui seguretat personal, econòmic i existencial. I per tal que això resulti creïble cal que hi hagi uns guanyadors (els de baix) i perdedors (els de dalt). I això implica necessàriament allò que només la gent valora: un tracte directe i igualitari amb els primers, i una agressivitat de paraula i fet amb els de dalt: una identificació amb noms i cognoms dels culpables (individuals i col·lectius) de les injustícies actuals, la idea (i sobretot la praxi) que cal ser dur amb els forts (car amb els febles ja s'hi és prou). Al cap i a la fi, gent com **Pablo Iglesias** perd legitimitat quan considera que Ana Botín no és "casta", o què els Borbons no han de perdre la seva corona (i el seu patrimoni, inclòs el Joc de Trons), o que els treballadors de Movistar han de prendre el control de l'entramat empresarial de César Alierta, i aquest darrer, assignar-lo al departament de reclamacions. Si bé en el món real el maniqueisme no funciona, en l'univers de les percepcions, per

formular alternatives versemblants, cal separar el món entre bons i dolents. I que els primers rebin premis, i els segons, paguin pels seus pecats.

Intrusisme (o la temptació del control social)

Un dels grans traumes del pas de l'esquerra pel govern de Catalunya fou **la seva empremta en la política educativa**. Al famós tripartit no se li acudí altra cosa que ampliar l'horari d'ensenyament primari i evitar qualsevol possibilitat d'aplicar jornades compactades a la secundària. En alguns debats en què vaig participar al voltant d'aquesta qüestió quedava clar que amb certa mentalitat capellanesca, bona part dels responsables polítics consideraven que l'estat havia de mantenir un ferri control social sobre les criatures, que aquestes no sempre tenien dret a passar més temps a les seves famílies, amb arguments de l'estil "es passarien el dia jugant a la Playstation", o cal que disposin d'activitats de qualitat i supervisats pel sistema. Va ser aleshores quan vaig entendre el menyspreu dels republicans nord-americans pels demòcrates, que proposaven mesures similars en l'educació (amb ampliació d'horaris i calendaris), car consideraven aquesta actitud com a **un intrusisme en l'esfera privada dels individus**. Això, ras i curt, implica desconfiança en l'individu (especialment quan aquest és de classe baixa), i voluntat de fer entrar l'estat a casa seva, en el seu temps o en les coses que fa o deixa de fer. Evidentment, si em pregunten, prefereixo que les nostres criatures passin les tardes aprenen a tocar al piano les variacions Goldberg de J.S. Bach que malbaratant les hores al Call of Duty. Tanmateix, qui sóc jo per decidir què ha de fer o no ha de fer el nen del veí? En això, i amb un discurs bonista, hi ha la clara voluntat d'introduir-se en la privacitat de cada persona des d'una perspectiva de la superioritat moral ja denunciada, i la voluntat de tractar com a menors d'edat aquelles persones que, sense transgredir cap norma en concret, no sempre es troba digna de prendre les seves pròpies decisions per equivocades que ens puguin semblar.

Ingenuïtat (o platonisme suïcida)

Bona part de les esquerres fonamenten la seva cosmovisió al voltant de la naturalesa humana a partir de la filosofia il·lustrada de **Rousseau**. Això vol dir, la creença en el mite del bon salvatge, la confiança en què amb unes bones condicions i circumstàncies, l'individu és capaç de fer desvetllar el seu instint moral. Això, combinat amb un cert idealisme extrem, de creure que és possible el paradís a la terra si es compleixen determinats requisits condueix vers la frustració perpètua. En primer lloc, l'ànima humana és fosca i contradictòria, com assenyalava **Dostoievski**, i sovint habita en el cor de les tenebres, com bé sabia **Joseph Conrad**. La racionalitat, el racionalisme és una novetat relativament recent en un capteniment humà mogut per impulsos irracionals (d'això els publicistes en saben un munt). Les persones reals sovint es mouen per instints, gairebé sempre contradictoris, i no sempre honestos. Si bé és cert que, com bé sabia **Kropotkin**, només la cooperació permet una vida en comú relativament satisfactòria i segura, la tendència a l'individualisme, l'esperit predador, l'egoisme estirnerià nia en l'(in)conscient i les accions humanes. La corrupció existeix perquè les temptacions són grans i les circumstàncies ajuden (i perquè els pecats capitals que marca la teologia cristiana expliquen millor la naturalesa humana que l'Emili de **Jean-Jacques Rousseau**). Bona part d'homes i dones són capaços de respectar les normes, no pas tant per convicció com per la por a la sanció. Per tant, qualsevol organització estatal o política sempre és sotmesa a tensions. I sobretot, qualsevol individu, independentment del sexe, edat o ideologia, és susceptible d'actuar en contra del bé comú en benefici propi (o, com també sol passar, en perjudici d'un mateix). Contràriament a la creença compartida entre el món polititzat, ser d'esquerres no comporta ésser millor persona (i ser de dretes, tampoc implica esdevenir un ésser malèfic i egocèntric). El platonisme del món ideal esquerrà creu que és possible la perfecció a la terra. I qualsevol relació humana comporta indefectiblement (i de manera afortunada, alhora), una total imperfecció. Enfront les pròpies

contradiccions entre teoria i pràctica, **l'esquerranós sol sentir-se frustrat, insatisfet, i finalment, perdedor**. No actua amb paciència, i el temps se li gira en contra. No accepta les febleses humanes, i això comporta actuar amb altivesa. No compleix allò que proposa, i tot plegat, el desacredita. D'aquí que la imatge, a ulls de la majoria despolititzada, és que el militant d'esquerres és un ingenu que perd les batalles i les guerres, sovint abans de lliurar-les.

'If liberals are so fucking smart, how come they lose so goddamn always?'

Manca d'autoconfiança

I tot plegat, a partir d'aquesta terrible contradicció entre creure tenir raó, i alhora no disposar dels mitjans materials i intel·lectuals per concretar-ne alternatives, suscita el pitjor pecat que el posa en inferioritat de condicions respecte el neoliberalisme dominant: **l'absència d'autoconfiança, la incapacitat de mostrar-se combatiu, de dominar el món de la crítica i deixar l'acció (i el terreny) a l'adversari**. La conseqüència és la manca de concreció a l'hora de definir una alternativa viable i atractiva davant el conjunt social. Al cap i a la fi, les batalles de models ideològics (i socials) es lliuren en la consciència de la gent com a col·lectivitat i com a individu. El neoliberalisme s'ha ensenyorit del món occidental perquè ha sabut seduir infinitat de persones en base a mecanismes d'engany: oferir la satisfacció immediata del consum; atiar l'instint primitiu de ser més que l'altre; generar un culte a la personalitat **warholiana** que posa per davant l'ego que la col·lectivitat, fer creure que el jo és millor que els altres (i si no és així, sempre ens quedarà el consum compensatori). A brandar l'egoisme com a bandera (la societat no existeix, només individus i famílies, **Thatcher** dixit). En altres paraules, a explotar els set pecats capitals de la teologia cristiana (per als qui van patir una educació laica, es tracta de luxúria, gola, cobdícia, peresa, ira, enveja i supèrbia).

El **neoliberalisme**, a més, tracta l'individu com a criatures: juga amb elles des de l'artefacte de la il·lusió i manipula les seves pors (a l'exclusió, a la pèrdua d'estatus,…). És per tant, responsabilitat de l'esquerra restaurar l'adultesa social, espantar els papus, diluir les mentides que ens fan empassar i plantejar que només la cooperació i la igualtat ens permet recuperar allò que el capitalisme modern ens ha arrabassat: la seguretat! Això, des de la pròpia teologia cristiana, no deixa de representar la reivindicació de les quatre virtuts cardinals, per cert, d'un tarannà pràcticament republicà: justícia, força, prudència i temperança.

Apunt final

Com a artefacte intel·lectual, i amb la mateixa voluntat que els teòlegs cristians feien servir el número set per enumerar els principals vicis (com set eren els planetes o els dies de la creació), és obvi que n'hi ha molts defectes inherents a les esquerres actuals: la impaciència, una certa tendència a l'autoritarisme que confereix la inseguretat, una actitud victimista enfront les dificultats… tots aquests comportaments propis de perdedors. I com que el que es tracta és de guanyar, cal tenir en compte un fet objectiu. Cal ser molt ingenu per pensar que tenir una victòria electoral suposa un èxit. La veritable batalla és una qüestió d'imposar subtilment uns valors útils i pràctics. El veritable camp de batalla són les consciències individuals i col·lectives. **El keynesianisme, l'estat del benestar, l'espontània revolució del 36 van obtenir l'hegemonia gramsciana** perquè la gent va veure que aquelles idees i les experiències pràctiques eren molt millor que l'estat precedent. Fins i tot aquells sectors més conservadors o renuents van modificar la seva actitud inicial.

Tanmateix, per tal que això passi, no calen gran discursos, sinó allò que podríem anomenar la pedagogia del fet. La constatació que la **voluntat col·lectiva és capaç de modificar la realitat** per tal que la majoria guanyi. I per tal que la majoria guanyi, els ultrarics han de perdre. És per això

que calen gestos concrets i simbòlics. Les esquerres han de plantar cara i doblegar la voluntat dels poderosos. Això vol dir fets com l'expropiació dels bancs, la conversió de la propietat immobiliària dels grans grups inversors en habitatge públic, la supressió de peatges, la recuperació pública de la capacitat d'emetre moneda, l'organització democràtica a les empreses, la regulació sostenible de les desigualtats, el repartiment contundent de la riquesa i la feina, la reducció de l'horari del treball, la creació de cooperatives, la impossibilitat que algú pugui ser pobre (encara que això comporti la desaparició de l'inexistent dret a ser ric). Això vol dir coses tangibles, a partir de la combinació de les quatre virtuts cardinals ja esmentades. Sobretot, la força.

Xavier Diez és historiador i escriptor. El seu últim llibre publicat és 'Anatomia d'una ruptura. Espanya, Catalunya, 1975-2014'